

♦ LAUHANUUORI-HÄMEENKANGAS ♦

GEO PARK

Geopark hurmaa kävijät

Maastopyörällä kansallispuistoon

Geokätköily – aarteensintää aikuisille

Metsäkylvyssä mieli rentoutuu ja aistit avautuvat

Karvianjoen kuohuja ja kalastelua

UHRILÄHTEELLÄ

Värähtämättä
lähteen näkymätön vesi
taivasta katsoo.

Maan kidasta suodattuu
kauan levännyt vesi.
Maassa vanhaksi tullut,
hieassa kylpenyt sade.
Pyhän koskema,
koskematon.

Vesi tanssittaa hiekkaa,
näkymätön veden kalvo
liikkumatta
taivasta katsoo.

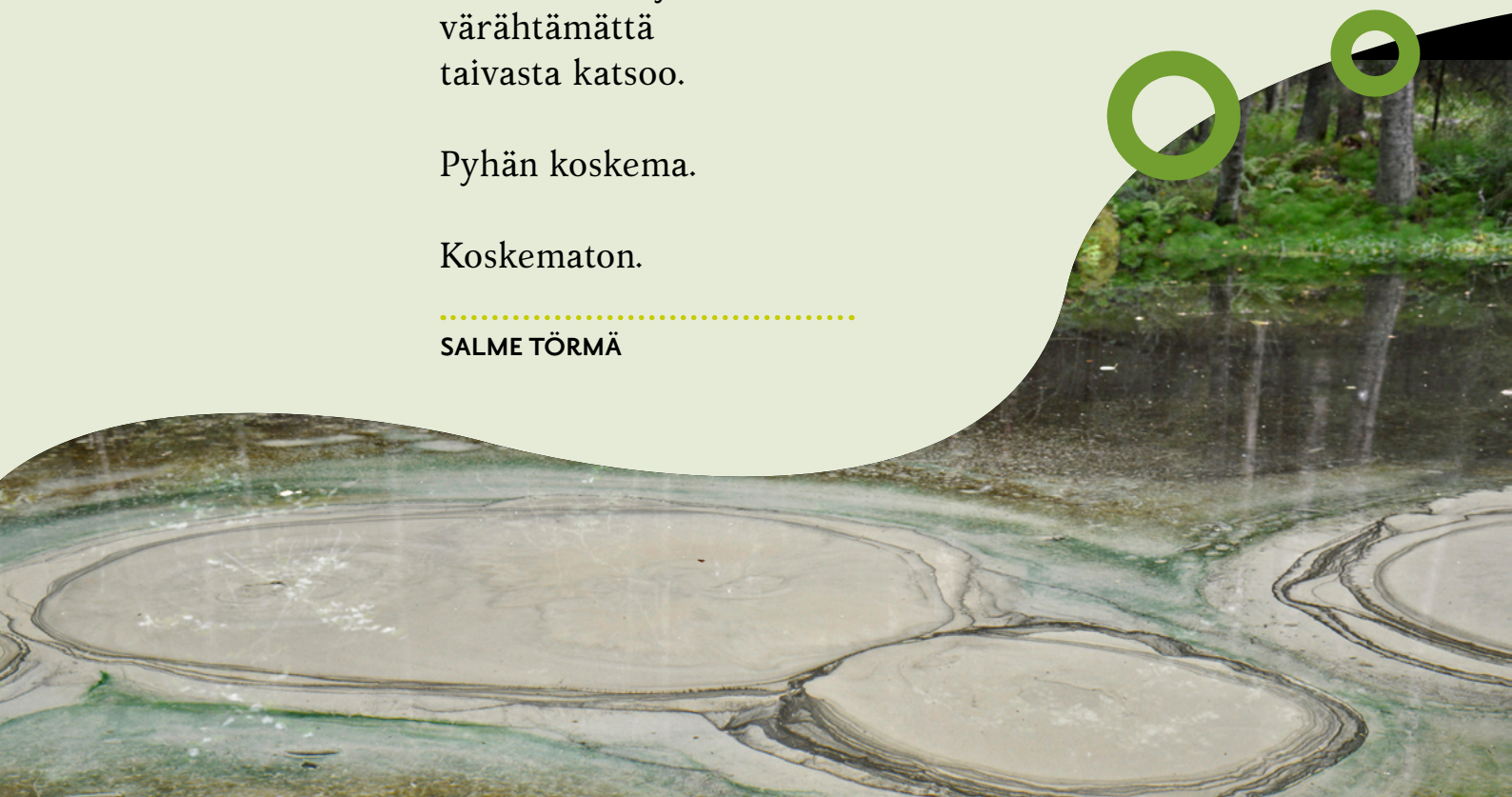
Painan janoisen suuni
lähteen runsaalle suulle.
Maa suutelee maata,
tomu tomua tavoittaa.

Kauan levännyt vesi
värähtämättä
taivasta katsoo.

Pyhän koskema.

Koskematon.

.....
SALME TÖRMÄ

Sisällys

- 4 KOE GEOPARK!**
Pääkirjoitus
- 5 AARTEENETSINTÄÄ AIKUISILLE**
Geokätköilyn lumoissa.
- 6 GEOBIKE-REITILLÄ**
Syksynraikasta maastopyöräilyä läpi kansallispuistojen.
- 9 ELÄMÄN KEITAILLA**
Luontokuvaajan keväisiä tunnelmia Haapakeitaalta.
- 12 EI PÖLLÖMPI HARRASTUS**
Pöllöt yhdistävät Geopark-alueella.
- 14 NYT KYLVETÄÄN METSÄSSÄ**
Hyvinvointipolun ohjatut harjoitteet elvyttävät kävijän.
- 16 GEOPARK-STATUS ETENEE**
Arvioitsijat tutustuivat alueeseen.
- 18 LUONNONVEDET HOUKUTTELEVAT**
Pulahdus puhtaaseen veteen piristää.
- 20 KARVIANJOEN KIEMUROITA**
Jokiluonnon voi kokea monella tavalla.
- 22 GEOPARK-LUONTOPÄIVÄ**
Pienet koululaiset tutkijoina.
- 23 KYMMENIÄ GEOKOhteita**
Geopark-alueen kohteet kartalla.

Pääkirjoitus

KOE GEOPARK!

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark -alue kattaa kymmenen kuntaa kolmen maakunnan alueella. Kauhajoki, Isojoki ja Karijoki Etelä-Pohjanmaalla, Karvia, Honkakajoki, Siikainen, Kankaanpää ja Jämi-järvi Satakunnassa sekä Parkano ja Kihniö Pirkanmaalla kätkevät syliinsä huikean määrän ainutlaatuisia geo-, luonto- ja kulttuurikohteita. Kohteissa on opasteita, joissa kerrotaan niiden erityispiirteistä ja historiasta, ja niiden ympärillä on vierailua helpottavia retkeilypalveluja pidempäänkin viipymiseen: muun muassa reittejä, pitkoja, laavuja, keittokatoksia ja laitureita.

Geoparkin tehtävänä on saattaa meidän erityinen perintömme yleisön tietoisuuteen ja koettavaksi. Maastopastusta täydentävät Geoparkin lauhanvuoriregion.fi-mobiiliopas sekä Metsähallituksen luontoon.fi-sivusto. Lisäksi alueen luonto-opaat avaavat kohteiden salaisuuksia mieleenpainuvasti.

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark -alue palvelee monella tavalla liikkuvia, ja reittejä löytyy kaikille vaatimustasoon ja liikkumiskykyyn katsomatta. Voit kokea läsnäoloa ja aistia luonnon terveysvaikutuksia hyvinvointipoluilla harjoitteiden avulla tai vain kävelimällä tavallisilla reiteillä. Terveysvaikutuksia syntyy joka tapauksessa, tietoisesti tai tietämättä.

Kansallispuistojemme lampien ja Hämeen kankaan lähteiden vesien tervehdyttäviin vaikutuksiin on uskotu kautta aikojen, ja edelleen Kauhalammi on suosittu uimapaikka ja Uhrilähteen vedellä kastetaan lapsia. Luonnonvesissä uimisesta on tullut maailmanlaajuinen

hitti. Lampien vesistä saat kaupan päälle pehmeän ihon ja hiukset. Jos siis käy niin, että mulhat suolla retkeillessäsi, voit lohduttautua veden terveysvaikutuksilla!

Lauhanvuorelle on perustettu uusi pyöräilyreitti, vajaan 30 kilometriä pitkä Geobike-reitti, jossa on kaksi erillistä toisiinsa yhdistettävää lenkkiä. Reitin varrella opastetaan mm. Lauhanvuoren rantaterassien, hiekkakiven ja aumakiven syntyhistoriaan. Eväät hupenevat Spitaalijärven hulppealla keittokatoksella tai Lauhan kämpän uusien laavujen ääressä.

Geopark-alueella on suosittuja ja arvokkaita kalastuspaikkoja, joita pidetään yllä paikallisin voimin. Parkanon Viinikanjoki on valittu vuoden 2018 lähikalastuspaikaksi. Myös liikuntarajoitteiset pääsevät siellä kalastamaan. Karvianjoessa on lukuisia mielenkiintoisia koskia, ja Isojoki kuuluu oman meritaimenkantansa ansiosta UNESCO:n Project Aqua -vesistönsuojelukohteisiin. Melomaan pääset alueen kaikissa vesistöissä.

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark -alueella riittää tekemistä ja tutkittavaa muillekin: muun muassa kuvaajille, lintuharrastajille, geokätköilijöille, marjastajille ja sienestäjille, ja luontoon pääsee niin yksin kuin porukallakin. Yhä useammin poluilla voi tulla vastaan myös kansainvälisiä vieraita. Tervetuloa Geoparkiin!

TERTTU HERMANSSON

toiminnanjohtaja

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark ry

Aartenetsintää aikuisille

Teksti, kuvat SOFIA SILLANPÄÄ

// Puhelimen GPS heittää sijaintini ihan minne sattuu. Hetki sitten kohdalle, nyt sadan metrin päähän. Seison erään Geopark-kohteen pitkospuilla ja tuhahdan. Sanon retkikavereilleni, että jossa-kin tässä se nyt on. On vain käytettävä omaa mielikuvitustaan.

Tuntuu hyvin typerältä kuikuilla pitkospuiden alapuolelle takamus taivasta kohden. Käsillään puiden alapintaa kopeloidessa voi vain toivoa, ettei muheva kyy ole viettämässä nokkauniaan juuri siinä kohdassa. Tulee hiki, polviin sattuu. Mukana oleva Geopark-koira Opri katselee ihmeissään, mitä nuo lauman kaksijalkaiset oikein touhuavat. Sekin päättää auttaa, mutta valitettavasti hyppy pehmeälle mättäälle johtaa siihen, että koira valahtaa selkäliukua pitkospuiden alle. Näylle ei voi kuin nauraa.

Ennen tätä etsintää koimme turhautumisen tunteita toisen kohteen lintutornissa. Lievästä kor-

keanpaikankammosta huolimatta kiipesimme korkealle torniin, koska pitäähän sitä nyt kiivetä. Kopeloimme tornin rakenteita ja katselimme rappusten alle. Muiden ihmisten (eli ”jästien”) saapuessa paikalle viheltelimme ja olimme katselevinamme maisemia. Kaikki tämä vain huomataksemme, että etsimämme asia olikin tornin juurella.

Geokätkön löytäminen ei aina onnistu heti eikä hetkenkään päästä. Välillä täytyy pitää tuumaustaukoja. Lyödä niin sanotusti viisaat päät yhteen. Joskus taas vaan sattuu kurkkaamaan juuri oikeaan paikkaan oikeasta kulmasta. Meni etsintäprosessi miten vain, on yksi asia varmaa: löytämisen riemua ei voita mikään. Se vihdoinkin näkökenttään sattuva piilotettu rasia saa aikuisenkin ihmisen hihkumaan. Mekin myhäilimme tyytyväisinä nimimerkkejämme lokikirjoihin raapustaessa. Olipas onnistunut retki! ▼

MIKÄ GEOKÄTKÖILY?

- Maailmanlaajuinen harrastus, jossa etsitään GPS-laitteen avulla geokätköjä.
- Geokätkö on rasia, jossa on ainakin lokikirja, kynä ja kätkötiedote.
- Kuka tahansa voi tehdä geokätkön ja kuka tahansa voi etsiä niitä.
- Geokätköjä löytää lähes mistä vain, muun muassa luontokohteet ovat suosittuja.

LISÄTIETOJA:

geocaching.com ja geocache.fi

Geopark-koira Opri.

MAASTO- PYÖRÄILY

avaa syksyisen Geoparkin

Kaksi kansallispuistoa Geoparkin ytimessä. Laskipyörä ja maastokengät. Kaksi syksyistä päivää. Loppusyksy tarjoaa hienoja mahdollisuuksia tutustua talvilepoon laskeutuviin maisemiin. Kirpeän pakkasyön jälkeen maa on kuurassa. Paksurenkainen laskipyörä odottaa sovitusti lähtöpaikalla.

Teksti, kuvat ISMO NOUSIAINEN

PYÖRÄILY

KANSALLISPUISTOISSA

Lauhanvuoren ja Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistoissa maastopyöräily on sallittu jokamiehen-oikeudella rajoitusosia lukuun ottamatta. Pysythän selvästi erottuvilla poluilla ja otat huomioon muut poluilla liikkuvat sekä herkän luonnon.

Geobike-reitti tarjoaa valmiin kierroksen Lauhanvuoren maisemiin. Viitoitus ohjaa kiertämään reitin myötäpäivään, joten ensimmäinen kierros ajetaan opastuksen mukaisesti. Kansallispuiston ytimessä kiertävä 16 kilometrin lenkki sopii hyvin lyhyen syyspäivän annokseksi.

Vuokrattuun maastopyörään tutustuminen on helppo aloittaa Spitaalijärveltä terassien kautta näkötornille nousevalla polulla. Näkötornilta reitti laskee alas hieman haastavampaa pikkupolkua. Geobike-reitillä on mukava valikoima erilaisia uria vanhasta tienpohjasta vähän ajettuihin neulaspolkuihin. Reitillä pärjää vähemmälläkin maastokokemuksella, mutta muutama tiukempi mäki ja hieman kivisempi kohta pitävät kuskin hereillä.

Maastossa ajaminen vaatii keskittymistä, joten luonto ja sen yksityiskohdat jäävät helposti sivuosaan. Parempaan yhteyteen luonnon kanssa pääsee, kun maltaa hilitä vauhtia ja pysähtyä riittävän usein aistimaan metsän tunnelmaa. Pakkasyön jälkeen rouse rohisee renkaiden alla ja ilmvirta kohisee kypärän lomassa. Varpujen jääkiteet loistavat auringonvalossa kuin pienet timantit sateenkaaren väreissä. Hiljaisen metsän eläimistä reitin varrella näyttäytyvät muutama käpytikka, kiertelevä tiaisparvi sekä reviiiriään partioiva korppi.

Lenkkiin saa helposti lisäpituutta, kun sukeltaa tutki-

maan kankaiden hyväkuntoisia polkuja. Hieman pitemmillä poikkeamilla voi avautua aivan erilaisia maisemia tai tehdä yllättäviä löytöjä. Mikäli aikaa on käytettävissä enemmän, niin osa päivästä kannattaa varata mielenkiintoisimpien kohteiden tutkimiseen patikoiden. Geobike-reitin tuntumassa sijaitsevat nuotiopaikat, laavut ja kämpät houkuttelevat keventämään eväsreppua. Pikaisen kahvitauon sijaan nuotion ääressä valmistuu nopeasti myös tukevampi ateria, kun on valmistellut kokkailua etukäteen.

HÄMÄRÄ EI HAITTAA

Pakkasaamu kääntyy päivällä plussan puolelle ja kuu-raiset puolukat sulavat. Lakialueen varjoissa edeltäneen päivän räntäsateen rippeet sinnittelevät iltaan asti. Syyspäivät ovat kovin lyhyitä, sillä aurinko on ylhäällä marraskuun alussa vain kahdeksan tuntia. Etenkin paksun pilvikerroksen alla valon määrä jää vähäiseksi ja päivä hämäräksi. Pilvettömän taivaan alla valoa riittää paremmin, etenkin kuuran tai lumen vahvistaessa valon voimaa.

Aivan toisenlaisen ulottuvuuden maisemaan saa, jos jatkaa retkeä iltahämärään ja pimeyteen. Tehokkaan otsalampun valossa pyöräily onnistuu myös maastoreitillä. Luontoliikunnan jälkeen hyvä ruoka ja lepo maittavat, joko maastossa tai hieman paremmin varustelluissa olosuhteissa. >

> KATIKANKANJONIN UPEAT MAISEMAT

Lauhanvuorelta retki jatkuu luontevasti Katikankanjoniin, jossa on puistoparin hienoimpia maisemia. Isoja teitä pitkin Katikkaan pääsee nopeasti, mutta kohteiden välille löytyy myös hieman pienempää uraa, ainakin osaksi matkaa. Yhdysreittien löytäminen vaatii hieman karttojen tutkimista tai paikallisoppaiden tietoihin turvautumista.

Katikankanjonin ohittavan vanhan reitin jyrkimmät rinteet asettavat taidot koetukselle. Kanjonin parin kilometrin mittaiselle luontopolulle lähdetään suosiosta kävellen, sillä erikoisesta maisemasta nautitaan ilman kiirettä. Kanjonin pohjalla virtaava luoma kohisee rauhoittavasti, sillä syksyn kuivuus on pitänyt vedenkorkeuden aisoissa. Pilvinen päivä tarjoaa mahdollisuuden päästä näkemään tummassa vedessä kiirehtiviä purotaimenia, joiden kutukiireet pitävät kalat aktiivisina.

KAUHANEVAN POLUILLA

Kauhanevan ympärillä leviävällä Pohjankankaalla

on runsaasti erilaisia maastopyörälle sopivia polkuja mutta ei valmiita reittejä. Kartan kanssa kulkiessa Kyrönkankaan museotien ja pikkupolkujen varrelta löytyy hienoja kohteita, jotka jäävät useimmilta kävijöiltä näkemättä.

Kauhanevan allikkoalueella kiertävälle pitkospolulla kuljetaan kävellen, joten pyörä jää parkkiin suon laidalla olevan nuotiopaikan tuntumaan odottamaan retken paketoitua. Nevan pienet allikot ovat muutaman pakkasyön jälkeen tukevasti jäässä, mutta suurempi Kauhalammi antautuu pakkasille hitaammin. Sammalmättäillä piilottelevat karpalot piristävät laiturilla nautittua välipalaa.

Lauhanvuori ja Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuistot muodostavat puistoparin, jossa riittää tutkittavaa useammaksi päiväksi. Pyörällä maisemat vaihtuvat nopeasti, joten myös hieman tylsemät siirtymät hoituvat vaivatta. Vuodenaikojen vaihtuminen tuntuu vahvana kansallispuistojen luonnossa, joten reitit tarjoavat joka käynnillä uutta nähtävää. ▼

VUOKRAA MAASTOPYÖRÄ

Maastopyöräily on lisännyt suosiotaan nopeasti. Maastossa pyöräilyyn on tarjolla erilaisin ominaisuuksia varustettuja malleja, joista etenkin leveärenkaiset läskipyörät (fatbike) ovat olleet paljon esillä. Vuokraamalla tai lainaamalla maastopyörän saa tuntumaa, mikä pyörä sopii parhaiten omiin tarpeisiin. Geoparkin alueella on useita yrittäjiä, jotka vuokraavat maastopyöriä, leveärenkaisia läskipyöriä tai sähköavusteisia maastopyöriä. Vuokrattavia tai lainattavia maastopyöriä voi löytyä myös kunnilta, urheiluseuroilta tai luontoliikuntajärjestöiltä.

ELÄMÄN KEITAILLA

Itäinen taivas hohtaa verenpunaisena Haapakeitaan yllä. Suokukkopari nuokkuu sulassa sovussa hautovan harmaalokin seurana. Jo yönkahjussa pelinsä aloittaneen teerikarjan villi meno vain kiihtyy. Aamu alkaa valjeta ja kesä on tulossa. Monta asiaa on luonnon saatava järjestykseen ennen sitä.

.....
Teksti, kuvat ARI-PEKKA PALMU

// Heräilen kojussa koiranunestani. Nouseva aurinko puskee punaisena läpi pilviharson ja yökylmän alkaa hiljalleen hellittää. Kahlaajat eivät ole vielä tarpeeksi lämmenneet ja viluisen näköisenä seuraa töyhtöhyppäkin allikoiden ympärillä riehuvien lyyrapyrstöjen keikarointia. Loppukeväästä suo kuhisee elämää kuin saaristo ikään, ja eräänlaiseksi saaristoksi sen voi metsäseuduilla kulkeva kokeakin: on samaa avaruutta ja lintumäärien konserttia.

Viime päivinä olen asustellut nevan saarekkeissa

kiikaroiden laajojen rimpisoiden kiireistä elämää, itse kiirettä tuntematta. Ruokaa laittaessa on pitänyt totutella tenukeittimen kalpeaan liekkiin. Vaikka kaipasinkin elävän tulen seurallista tohinaa, en ole voinut alkaa rymytä poltinpuiden kanssa tässä, miltei tapahtumien keskipisteessä. Halusin hiljaa etäältä seuraila, mitä kojuallikoillani tapahtuu. Myös hirvet, joiden kulkureitti kulkee aivan asumasaareni läpi, antoivat omalta osaltaan syyn olla pitämättä turhaa meteliä. Muutamana aamuna, tuolla kojussa ollessani, kuljetti hirvilehmä mullikkaansa >

> juuri tuota reittiä. Seurasin niiden kulkua tehelläni kohti vaikeapäysisiä saarekkeita.

Kaakkurit ovat asettaneet kulkemisilleni tiettyjä ehtoja, sillä kovin arkoja ja tottumattomia ovat ihmiseen tämän kojulampeni asukit. Saattomiehen puuttuessa on pitänyt aina kytätä ja odottaa sopivaa hetkeä, jolloin kojuun pääsisi suurempaa häiriötä tuottamatta. Yötkin ovat jo niin valoisia, ettei kojuun meno onnistu pimeänkään turvin. Kylmät yöt ja lumipuhurit ovat olleet tälle keväälle tuttuja. Kahlaajat ovat taistelleet jo sulan nevan peittyessä äkisti lumeen. Tuuli äityi vapun jälkeen jo niinkin kovaksi, että eräänä iltana löysin hyvin ankkuroidun kojuni keskeltä lampea. Vain vähän kupolia oli pinnalla. Sisällä ollut raskas jalusta toimi nyt ankkurina, enkä voinut muuta kuin lähteä uimasille. Naurulokit ääntelivät ylläni nimelleen tyypillisesti, ja kojuun menon sai unohtaa sillä kertaa.

Milloin en ollut kojussani, vietin kummuillani kiireettömiä kissanpäiviä. Leudot tuulet kävivät jo etelästä ja aurinko paisteli kirkkain kasvoin asennolleni. Kuovien unettaviin kuilutuksiin oli hyvä nukahdtaa. Kaakkurit juoksivat peräjälkeen ilmaa siipiensä alle. Makailin kummuillani niitä seuraten. Tapansa mukaan ne kiersivät lampensa, kovasti kaakattaen, ja kääntyivät pohjoiseen kohti kalajärveään.

Kokoilin kampeeni reppuun ja aloin keinotella kohti kojuani. Kumaraselkäinen kurki hiippaili rämemännikössä allikoiden takana. Kuinka mahtava näky! Kiikaroin metsäkummuilta omaa saaristoaani. Tuonnempaa löysi kiikarinsilmä samanlaisen kyyryssä kulkevan kurjen olemuksen. Seurailin sen liikkeitä, kunnes kiikarin tarkkaan silmään sattui myös lähikelossa pesäänsä vartioivan kalasääsken ylväs hahmo. Siinä ne olivat samassa kuvassa nämä soiden keisarit. Tuo näky piirtyi mieleeni valokuvan lailla. Valokuvan, jonka loistoa en voi muille koskaan näyttää, mutta itselleni se on vieläkin kuin luonnon minua varten muokkaama asetelma.

Kuvauskojun pystytykseen tarvitaan aina maanomistajan lupa.

Olen tapahtumien keskipisteessä. Yhtenä pienenä tirkistelijänä luonnon suuressa kirjassa.

Samaiselta sääksenpesältä tulvahtaa siinä kävellessäni toinenkin muistikuva; reilun kymmenen vuoden takaa juhannukselta, jolloin hirvimullikka kävi kanssani piirileikkiä. Odotin paikallani, kunnes aloin kuvata, ja jo älysi krapinasta mullikka jonkun liittyneen seuraansa. Olin aamu-usvaisella aukealla nevalle, eikä mullikka tahtonut minua hoksata, vaikka kuinka kierteli ympärilläni ja yritti. Oli oikein paha räkkäkesä, ja hirvirievun silmät olivat ilmeisesti siksi pahasti syöty tai se ei muuten pystynyt mäkäräisiltä keskittymään. Siksi se ei minua tullut koskaan varmuudella hoksaamaankaan.

Kanojen pyrähtäminen soitimelle on ukoille kuin huumeppiikki. Saman vaikutuksen olen huomannut kauniin teinitytön aiheuttavan kadun kulmassa seisoskelevassa poikaporukassa – alkaa koko lailla miehekäs pullistelu. Kanat kipittävät siroasti ukkojen ympärillä. Arvostellen ne kiertelevät soittimella kuin nyrkkeilytuomari kehässään. Koko loppukevään ne ovat, ukkojen hermoja koetellen, vertailleet voimiaan mitteleviä sulhoja. Kevät on jo pitkällä ja olisi aika tehdä valinta. Kana riiputtaa siipensä ja yksi sulhasista saa koko kevään pullisteluista parin sekunnin mittaisen palkinnon. Niistäkin toinen keskeytyy mustasukkaisen tai muuten vain kateellisen kilpakumppanin ilkeällä iskulla niskaan.

Kaakkuripari liukuu mahalaskunsa lammen tyneen. Alkukantaisten huutojensa jälkeen ne alkavat kierrellä lampareiden reunoilla. Nousevat välillä vaivalloisesti mihinkin tarkastelemaan pesäpaikaksi soveltuvia mättäitä. Töyhtöhyypät syöksähtelevät naukuen nevan pinnassa. Kuovien kuilutuksia kuuluu jo kaikkialta. Kimittääpä seassa jokin pikkukuovikin.

Aamu on lämmennyt ja kaikkialla käy niin kova konsertti, että yksittäisiä ääniä on vaikea erottaa. Kuovit kahlaillevat miltei piiloni seinää hipoen. Kapustarinta huutelee surumielistä piiskutustaan edessäni tepastellen. Olen tapahtumien keskipisteessä. Yhtenä pienenä tirkistelijänä luonnon suuressa kirjassa. ▼

Ei pöllömpi harrastus

Viirupöllö, lehtopöllö, huuhkaja, lapinpöllö: kaikki voit tavata Geoparkin alueella. Pöllöharrastus yhdistää ihmisiä ympärivuotisesti. Metsänomistajat, metsäammattilaiset ja metsästäjät tekevät yhteistyötä pöllöjen parissa.

.....
Teksti, kuvat PEKKA MUUTTOMAA

Terve vaan kamu. On oltu naapureita pitkään, mutta eipä ole tavattu aikasemmin, juttelee siikaislainen **Paavo Lähteenmäki** viirupöllömamalle. Hän on päässyt **Kai Leppimäen** mukaan rengastamaan viirupöllöä, joka pesii hänen metsäänsä ripustetussa pöntössä. Metsänomistajat otetaan mukaan toimintaan viimeistään silloin, kun heidän metsässään olevissa pöntöissä on pesintä. Monet isännät ovat ylpeitä pöllöistään ja huolehtivat pöllömetsänsä suojelusta. Ne ovat ikään kuin perheenjäseniä.

Pohjois-Satakunnan pöllöharrastajilla on noin 300 isoa pöllönpönttöä Geoparkin toiminta-alueella. Viirupöllön pönttöjä on ripustettu pääosin metsäalueille, autiotalojen pihapiireihin ja hakkuuaukkojen laitamille. Viirupöllön kanta alueella on elinvoimainen, vaikka vuosittaiset pesivien pariin määrät vaihtelevat myyräkantojen mukaan suuresti. Esimerkiksi Siikaisten Leppijärven, Honkajoen Rynkäisten ja eteläisen Isojoen erämaisella alueella osa reviiereistä on ollut seurannassa jo vuosikymmeniä. Lehtopöllön pöntöt on sijoitettu enempi kulttuurimaisemiin, lehtomaisiin metsiin ja vesistöjen läheisyyteen. Lehtopöllö on Pohjois-Satakunnassa harvalukuinen, eikä sen kanta ole vakiintunut.

PÖLLÖT HERÄTTÄVÄT HALUN SUOJELLA

Pöllöharrastus on erityisen antoisaa, koska se tuo esiin näkymättömän maailman; pöllöt kun liikkuvat pimeään aikaan, joten niitä näkee harvoin. Pöllön näkeminen läheltä on monelle elämys, joten ne ovat hyviä luonnon myyntitykkeitä. Usein pöllöt inspiroivat ihmisiä seuraamaan luontoa aiempaa enemmän. Pöllöharrastus on myös täynnä yllätyksiä. Aktiivisesti soidintanut pöllö ei lopulta pesinytkään, koska luultavasti ei löytänyt itselleen puolisoa. Toisaalta joskus vuosia pesineen parin soidinta ei juuri kukaan ole koskaan päässyt kuulemaan. Kerran myrskytuuli kaatoi puun pöntön katolle ja painoi sen alas vain kasvojen korkeudelle. Siitä huolimatta yleensä säikky lehtopöllö jatkoi sitkeästi pesintää ja sai kolme potraa poikasta maailmalle.

– Eräs metsänomistaja soitti ja kertoi löytäneensä ison pöllönpöntön metsästä, johon hän suunnitteli pää-

tehakuuta. Hän halusi neuvoja, miten pöntön ympärille voi perustaa suojavyöhykkeen, kertoo metsähoitoyhdistys Karhun **Arja-Leena Korpunen** Kankaanpäästä. Pöllöharrastajat koordinoivat alueen metsäammattilaisten kanssa, jotta pönttöjä voidaan viedä sopiviin paikkoihin ja jotta ne voidaan siirtää pois hakkuiden tieltä. Metsäkoneurakoitsijoiden kanssa on sovittu, että pönttöjen ripustamisessa käytetään värikkäitä köysiä, jotta ne voidaan havaita hyvin hakkuiden yhteydessä.

HARRASTUS SOPII KAIKILLE

Pöllöharrastus on ympärivuotista toimintaa. Kevättalvella kuunnellaan soidinta, keväällä tarkistetaan pönttöjä, toukokuussa hoidetaan rengastukset ja syksyllä huolletaan pönttöjä. Koko ajan myös kerätään tietoa ja havaintoja eri tahoilta, jotta pönttöjen sijaintia voidaan tarvittaessa hienosäätää. Kaiken aikaa myös toiminnasta levitetään aktiivisesti tietoa, koska tätä ei tehdä pelkästään pöllöjen vuoksi vaan myös ihmisille. Toimintaan on saatu mukaan muun muassa metsästäjiä, jotka liikkuvat paljon luonnossa ja joilla on keväisin aikaa kiertää tarkastamassa pönttöjä. Periaatteessa kaikki pöllöistä ja niiden suojelusta kiinnostuneet ovat tervetulleita mukaan.

– Minä löysin tänä kesänä pöllönpöntöistä ainakin kymmenen telkän pesää, ja monet niistä ihan metsän keskeltä, kertoo siikaislainen **Simo Aho**. On hyvä, että pöllönpöntöt ovat käytössä, vaikka poikasille tulee vähän pidempi ja vaarallinenkin marssi kohti lähintä vesistöä. Rantametsiin sijoitetut pöllönpöntöt ovat mieluisia pesimäpaikkoja telkille.

– Tällä pesällä voi sitten tulla hieman enempi äksöniä; oli ainakin viimeksi, varoittaa isojokelainen **Turo Tuomikoski**, kun lähestytään lapinpöllön pesää. Ne pesivät perinteisesti korkealla sijaitsevilla vanhoissa haukanpesissä, joten niiden rengastaminen on haastavaa. Sen vuoksi niille tarjotaan pohjoisessa hyväksitoettuja pesälavoja, jotka sijoitetaan 3–4 metrin korkeuteen. Jotkut lapinpöllöt tai viirupöllöt saattavat puolustaa pesäänsä aika aggressiivisesti, joten pesälle ei voi mennä yksin, eikä ilman suojavarusteita.

– Kärsivällisyyttä, riittävästi aikaa ja pari avustajaa, niin pärjätään, vakuuttaa kokenut rengastaja Kai Leppimäki.

– Jos luonnossa törmää nokkaansa naksuttavaan tai muuten varoittelevaan isoon pöllöön, niin silloin on syytä poistua paikalta, hän jatkaa.

Pöllöily tarjoaa monenlaisia elämyksiä: huuhkaja ja viirupöllö äänessä samaan aikaan kevytyössä, aikuinen lapinpöllö sylissä, kun sitä rengastetaan, täysin uusi pesintä 10 vuoden odottelun jälkeen, kasa lehtopöllön poikasia mustikkamättäällä tai kohtaamiset erilaisten luontoihmisten kanssa. ▼

Metsäkylpyjä Geoparkissa

MITÄ LUONTO TEKEE IHMISELLE?

- Vihreä ympäristö herättää valmiuden havaita positiivisia tunteita
- Vihan tunteet vähenevät
- Tyytyväisyys omaan elämään paranee
- Koettu terveys paranee
- Stressi, erityisesti työperäinen stressi vähenee

PARASYMPAATTINEN HERMOSTO AKTIVOITUU

- pulssi hidastuu
- lihasjännitys vähenee
- ihon sähkönjohtokyky alenee
- verenpaine laskee
- stressihormoni kortisolin pitoisuus laskee

MUUTOKSIA IHMISEN IMMUUNIPUOLUSTUKSESSA

- veren tiettyjen valkosolujen, muun muassa syöpäsoluja ja viruksen infektoimia soluja tuhoavien luonnollisten tappajisolujen (NK-solujen), määrä lisääntyy
- vähentää immuunipuolustuksen hyperaktiivisuutta.

Metsää kannattaa tutkia
välillä myös lähempää.

Kiveen kaiverretut
runot metsäpolulla
ihastuttavat.

Kokemusten mukaan pelkkä metsässä oleilu, jota japanilaiset metsäkylvyksi kutsuvat, saa paljon myönteistä aikaan.

Teksti, kuvat EIRA-MAIJA SAVONEN

Toki tutkimukset olivat jo aikaisemmin osoittaneet tosiksi luonnon hyvää tekevät vaikutukset, mutta vasta 2000-luvulla oivallettiin mahdollisuudet käyttää metsää tietoisesti mielen hyvinvoinnin parantamiseen. Kun uudet fysiologiset tutkimukset lisäksi osoittivat, että metsässä oleskelu vaikuttaa mitattavalla tavalla myös ihmisen elintoihintoihin, kiinnostus entisestään lisääntyi. Metsäterapia tuli osaksi työuupumuksesta kärsivien kuntoutusta ensin Japanissa ja Etelä-Koreassa, jotka ovat olleet metsäterapiatutkimuksen pioneirimaita. Suomessa ei jääty yhtään huonommaksi. Metsäntutkimuslaitoksen Parkanon tutkimusaseman ja Tampereen yliopiston tutkijat kehittivät tutkimustietoon pohjautuvan käytännön sovelluksen: stressistä elpymiseen tähtäävän metsäpolun.

OHJATUT HARJOITUKSET HYVINVOINTIPOLULLA

Kun japanilaisessa ohjatussa metsäkylvyssä oleillaan metsässä ja kävellään sertifioidulla metsäpolulla, tehdään suomalaisessa sovelluksessa lisäksi psykologisia harjoitteita. Niiden suunnittelussa otettiin huomioon uusin tieto stressistä elpymisen vaiheittaisesta etenemisestä.

Elintoimintojen muutokset alkavat jo metsässä oleskelun ensiminuuteilla: lihasjännitys vähenee, verenpaine ja syke laskevat. Polun ensimmäiset harjoitukset, joita kulkija tekee tauluissa olevien tekstien opastamana, vahvistavat tätä elpymistä. Sitten tulevat vaikutukset mielialaan ja tunteisiin: vihan ja pelon tunteet vähenevät ja myönteiset tunteet vahvistuvat. Taulujen harjoituksissa kehoitetaan ihmisiä tunnistamaan mielialansa ja kertomaan siitä vaikka ympäröivälle luonnolle ääneen. Sen jälkeen kulkijan keskittymiskyky ja tarkkaavaisuus paranevat. Tähän vaaditaan puolesta tunnista tuntiin oleskelua luonnossa.

LUONTO ELVYTTÄÄ AINA

Suomen ja ilmeisesti koko maailman ensimmäinen psykologisia harjoitteita sisältävä metsäpolku, Voimapolku, avattiin vuonna 2010 Ikaalisten kylpylän yhteyteen. Vastaavin harjoittein varustettuja polkuja on sittemmin perustettu eri puolille Suomea ja muita Euroopan maita. Yksi niistä, Parkanon Rantareitti, kulkee Natura 2000 -suojelualueella Kaitojenvetten rantamaisemissa.

Kyselytutkimuksen mukaan psykologisia harjoitteita tehneet keskieuropalaiset kävelijät elpivät metsäpoluilla siinä missä suomalaisetkin. Erityisen tyytyväisiä olivat Parkanon Rantareitillä kävelleet. Tähän vaikuttivat polun helppo saavutettavuus ja sijainti osittain järven rannalla.

Luonto elvyttää missä tahansa. Et tarvitse siihen suojeltua ikimetsää etkä erityistä ohjausta, kunhan osaat välillä pysähtyä ja tulla tietoiseksi ympäristöstäsi. Katsele ympärillesi ja kiinnitä huomiota luonnon pieniin yksityiskohtiin: valon siivilöitymiseen oksien välistä, jäkälään kiven päällä, luonnon ääniin. Annan jatkuvan ajatusten virran pysähtyä hetkeksi ja mielesi tyyntyä. Parkanon Rantareitiltä voit käydä oppimassa lisää harjoitteita ja soveltaa niitä halusi mukaan omilla metsäretkilläsi.

YKSIN TAI YHDESSÄ

Geoparkin alueella on valmiita polkuja metsissä ja soilla vaihtelevissa, monipuolisissa maisemissa. Lähde kävelylle yksin tai ryhmässä. Kulje kaikessa rauhassa, unohda suorittaminen ja kilpailu. Havainnoi ympäristöäsi. Sinun ei tarvitse oppia mitään uutta, riittää, että olet ja annat luonnon vaikuttaa. Metsäkylpy hoitaa niin mieltä kuin kehoakin. ▼

Geopark-arviointia kesähelteessä

Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark -projekti jätti UNESCOlle Geopark-hakemuksen marraskuussa 2018. Sen jälkeen hakemus kävi läpi oikeellisuustarkastuksen ja tieteellisen tarkastelun ja läpäisi molemmat. Koimme kesällä 2019 jännittäviä hetkiä, kun arvioitsijat saapuivat.

.....
Teksti, kuvat TERTTU HERMANSSON

Kesäksi oli tiedossa UNESCO:n Geopark-arvioitsijoiden kenttäarviointi, jossa käytäisiin läpi alueen geokohteita, näkyvyyttä, paikallista toimintaa, matkailun kehittämistä, ympäristökasvatusta ja kaikkea muutakin, johon Geoparkit sitoutuvat statusta hakiessaan. Heinäkuun lopulla saapuivat tohtorit, geologit **Mohd-Shafeea Leman** Malesiasta ja **Ánchel Belmonte Ribas** Espanjasta arvioimaan alueemme Geopark-kelpoisuutta.

ALKUVIIKON ELÄMYKSET

Viikoksi oli tilattu aurinkoa, ja sellaista saimme oikein helteiden kera. Olimme rakentaneet tiukan ohjelman, joka alkoi heti maanantaina, kun evaluaattorit saapuivat Suomeen. Heidät kuljetettiin Parkanoon illalliselle ja sen jälkeen Kihniöön mökkimajoitukseen.

Tiistaina pitäydyimme Kihniön-Parkanon alueella ja tutustuimme Aitonevan turvemuseoon ja sen ympäristöön, kiipesimme Käskyvuorelle ja ihastelimme vanhoja työkaluja Parkanon metsämuseolla. Päivä huipentui risteilyillallisella Kaidoillavesillä. Vesipääskylle kokoon-tui runsaasti sidosryhmien edustajia Geopark-alueelta, ja evaluaattoreilla oli tilaisuus käydä arvioinnin kannalta tärkeitä keskusteluja.

Keskiviikkona päivä käynnistyi Karvian Skantzin uuden kulttuurikeskuksen katsauksella. Tehdyn tal-kootyön määrää ihmeteltiin porukalla. Kauhanevalla pelkäsimme paarmojen pelästyttävän kaukaa tulleet vieraat, mutta säästyimme pahimmalta, ja kävi niin, että arvioitsijat ihastuivat suomalaisemaan ikihyviksi. Lauhanvuorella saimme geokohdevierailujen lomassa kuulla tarinaa tuulimyllyistä ja metsäpeuroista. Eväät söimme Kivijadalla yllätykseksemme viulumusiikin säestyksellä. Lauhan Spelien kautta päädyimme Kauhajoelle illalliselle ja nukkumaan.

Uhrilähteellä.

YMPÄRISTÖKASVATUSTA JA KIERTOTALOUTTA

Torstaiaamuna suunnistimme Karijoen Susiluolalle ja katsastimme opastuskeskuksen Susiluola-näyttelyn. Sen jälkeen pistäydyimme nuorten ylläpitämässä GeoUp Cafessa Muurahaisessa sekä tutustuimme Honkajoen Kirkkokallion toimintaan ja kiertotalouskonseptiin. Kankaanpäässä saimme lounaan jälkeen taidekoulun esittelyn. Jämällä keskityimme kuuntelemaan Kankaanpään yhteislyseon luotsaaman kansainvälisen Geopark-ympäristökasvatushankkeen kuulumisia ja testaamaan AR Sandboxin ominaisuuksia. Illallisen ja saunan lomas-sa arvioitsijat valmistautuivat loppukeskusteluun, joka pidettiin perjantaiaamuna ennen heidän kotimatkaansa. Loppukeskustelussa käytiin läpi laatimamme itsearviointi-lomake arvioitsijoiden tekemien havaintojen pohjalta. Opimme keskustelusta ja koko arviointiviikosta paljon, ja olemme kiitollisia niin arvioitsijoille kuin mukana olleille alueen ihmisillekin.

HYVIÄ UUTISIA

Arvioitsijoilla oli reilu kaksi viikkoa aikaa laatia arviointiraporttinsa UNESCO:n Geopark-neuvostolle, joka käsitteli sen jo elo-syyskuun vaihteessa Indonesiassa käydyssä kokouksessaan.

Ennakkotietojen perusteella olisimme saaneet tietää Geopark-neuvoston ehdotuksen vasta helmikuussa 2020, mutta suureksi yllätykseksemme tieto julkistettiin jo pian kokouksen jälkeen. Olimme menossa Euroopan Geopark-verkoston järjestämään kansainväliseen Geopark-konferenssiin Espanjan Sevillaan, kun sähköpostiin saapui tieto, että UNESCO:n Geopark-neuvosto ehdottaa UNESCO:n hallintoneuvostolle Lauhanvuori-Hämeen-kangas Geopark -projektin hyväksymistä ohjelman kohteeksi. Odotamme virallista päätöstä vuoden 2020 huhtikuussa. Tästä on hyvä jatkaa! ▼

AVOVESIUINTIA GEOPARKISSA

Geopark-kohteilla on turvallisia paikkoja tutustua lajiin ja harrastaa avovesiuintia. Muun muassa Kauhalammillä (Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuisto), Spitaalijärvellä ja Kaivolammilla (Lauhanvuoren kansallispuisto) on laiturit, joilta pääsee pulahtamaan puhtaisiin ja mineraalipitoisiin luonnonvesiin.

Tahatonta ja tarkoituksellista uintia puhtaissa luonnonvesissä

Monipuoliset luonnonvetemme tarjoavat lukuisia elämyksiä lumoavan vesiluonnon äärellä.

Teksti, kuva ARI-PEKKA PALMU

Uimataito on ollut erähenkisessä, tuhansien järvien maassa välttämätöntä jo pienestä lapsesta. Itse opin uimaan noin kolmevuotiaana järvellä, kuten aiemmatkin sukupolvet sekä omat lapseni. Päivät tuli vietettyä isoveljen kanssa järvessä uiden. Tuolloin ei tunnettu vielä pelastusliivejä puhumattakaan termistä avovesiuinti.

Kaulassani oli nahkainen, ilmatäytteinen tyyny, kun kaukana rannasta uidessani alkoi kuulua suhinaa. Renkaan venttiili alkoi vuotaa ja rengas tyhjetä. Kroolasin isoveljen opein nopeasti laituriin ja huomasinkin osaavani uida. Omat lapseni olen opettanut uimaan samalla järvellä, joskin eri metodein, muutaman metrin kerrallaan minulta veljelle ja päinvastoin.

Aivan uusi maailma aukeni saatuani ensimmäiset uimalasit, jonka jälkeen tapasinkin uida enimmäkseen pitkin pohjia kaloja, simpukoita ja kasveja tutkien. Siitä lähtien kesäpäivät kuuluivat järvessä uiden yhä kauemmas ja eri kisailuja kehitellen. Taitojen karttuessa tein jo kilpauintia harrastavan veljeni kanssa kilometrin uintilenkkejä lähisaaria kiertäen, kunnes teininä aloin jo itsekin harrastaa kilpauintia. Rakennetun ympäristön kloorattu vesi ei tosin tahtonut sopia luonnonvesiin tottuneille silmilleni. Avovesissä saa monipuolisen uimataidon, ja siitä on ollut hyötyä koko elämäni ajan.

Olen kuvannut vuosikymmenien ajan Geopark-alueen luontoa, ja alueen suurilla soilla piti useasti pulahtaa hellettä ja lukuisia paarmoja pakoon, toisinaan pieneenkin allikkoon. Ylös nouseminen oli joskus haasteellista pohjattomista ja lettorantaisista allikoista. Hyvän kunnon ja luonnonvesissä kehittyneen uimataidon ansiosta tiesin kuitenkin selviytyväni.

Samoin olen toiminut lukuisilla kalaretkilläni, niin maista kuin veneestäkin, oli kyseessä sitten virtaava joki tai seisovavetinen järvi. Jokien koskia laskiessani, kannoottini upottua tai kaaduttua olen myös joutunut uimaan lähimpään rantaan jopa jäiden seassa. Uimataito on myös pelastanut minut lukuisat kerrat jäihin pudottuani.

Miten hieno onkaan maamme valoisissa öissä uida luonnonvesissä pienten lepakkojen viilettäessä ympärillä pitkin työntä vedenpintaa, kuun valaistessa taivaalta.

Vain yhden uhkaavan tapauksen muistan vuosikymmenten aikana luonnonvesissämme. Olimme perheen kanssa järvellä uimassa, kun tuuli vei kolmevuotiaan tyttärenti rantapallon laiturilta läheisen lahden pohjukkaan. Tyttären suru oli tietenkin kova, ja pitihän isän lähteä palloa hakemaan. Lahti oli täynnä vesikasveja, jotka takertuivat heti alkumetreillä niin käsiin kuin jalkoihinkin. Pohja oli upottavaa mutaa, ja jo matkalla hieman pelästyin, miten tässä voisi käydä.

Palloa edelläni työntäen lähdin kuin köysissä paluumatkalle. Olin jo aikeissa jättää koko pallon ja yrittää selviytyä jotenkin rantaan, mutta tytön itku sai jatkamaan. Välillä piti kellua selällään, jotta edes vähän sai levätä. Kovan uurastuksen jälkeen tytär sai kuitenkin pallonsa ja minä tunsin kovaa maata jalkojeni alla. Taas sain kiittää luonnonvesissä eri olosuhteissa kehittyneitä selviytymistaitojani. ▼

Kalastusta ja leppoisaa menoaa KARVIANJOELLA

Työnnän kanoottiani vesille taas kerran joen yläjuoksulla värikkäiden neidonkorentojen seurattessa touhujani lepattavin, hentoisin siivin. Koski kohisee yläpuolella ja vie tuoksullaan ajatukseni lapsuuteen asti, jolloin hyppelin kotikoskissa onkivehkeiden kanssa kiveltä kivelle ahvenia pyytäen.

.....
Teksti ARI-PEKKA PALMU
Kuvat SEPPO MYLLYVIITA, ARI-PEKKA PALMU

Geopark-alueella on useita hienoja ja merkittäviä jokia, joissa voi kalastaa ja meloa: esimerkiksi Isojoki luontaisine merilohikantoineen, kalastajien esteettömästäkin saavutettavissa oleva Viinikanjoki sekä Karvianjoki kalaisine koskineen.

JOKAMIEHENOIKEUDET

Jokamiehenoikeudella saat liikkua luonnossa jalkaisin, hiihtäen ja pyöräillen sekä ratsastaa maastoa vahingoittamatta. Saat myös oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminenkin on sallittua, ja poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja. Voit myös vapaasti veneillä, uida ja kulkea jäällä. Onkiminen ja pilkkiminen on sallittua yleensä muualla paitsi vaelluskalavesistöjen koski- ja virta-alueilla (**kalastusrajoitus.fi**). Vieheellä tai pyydyksillä kalastamiseen tai ravustamiseen tulee maksaa kalastonhoitomaksu. Luvista kerrotaan tarkemmin osoitteessa **eraluvat.fi**. Jokamiehenoikeuksista voit lukea osoitteesta **luontoon.fi/jokamiehenoikeudet**.

Katselen vielä hetken kosken pyörteitä. Virtaava vesi on kuin elävä tuli, jonka liikkeitä unohtuu katsomaan vaikka miten pitkään. Kovien talvipakkasten koettaessa saisivat kosket taas aivan uudet kasvot. Kovimmat koskipaikat eivät jäätyisi kokonaan, ja Norjasta tulleet koskikarat valtaisivat jokaisen sulapaikan. Jää tekisi omia hienoja kuvioitaan pitkin virtaa. Tuon kiven kupeesta taatusti nappaisi ahven, tuolla akanvirran puolella majailisi meritaimen ja rantalumppeikon syrjässä hauki. Vaikka kaikki joet ovat erilaisia, ovat silmäni kehittyneet katsomaan niitä moniltakin osin samalla tavalla.

Ruokakalaksi nappaan lumpeikon reunasta hauen ennen kuin työnnän täyteen lastatun kanoottini vesille. Muistin virkistämiseksi katson karttaa ja panen merkille seuraavan jokimutkan takana olevan isomman kosken. Kokemuksesta viisastuneena peittelen vähän arvokkaampaa lastiani. Olinhan jo kerran hukuttanut koko kalliin ammattilaiskamerakalustoni joen pohjaan eräällä keväisellä melontaretkelläni.

Viimeksi tätä jokea laskiessani, vähemmän veden aikaan, piti kanoottia vetää paikoin koskessa seisten. Nyt edessäni näkyi kokonaan toisenlainen maisema. Olin tosin laskenut tätä myös kevään pahimmilla tulvilla heti jäiden lähdön jälkeen. Silloin suurin osa kivistä oli vuolaan virran alla ja piti väistellä vain korkeimmat kuohut. Tuolloin kanootti säästyivät kolhuilta, mutta täytyi lopulta vedestä ja upposi. Kauhoisin lähimmälle

rannalle odottamaan kanoottin rantautumista. Se jäi kuitenkin pyörimään suvantoon, ja minun piti lähteä uudelleen uimaan hyiseen jokeen. Sain lopulta hinattua kulkupelini rantaan.

Nuori ja utelias euroopanmajava tulee tarkkailemaan kulkuaani, ja muistankin niiden järeän maapesän vähän alempaa.

Miten taas nautinkaan tästä äänettömästä etenemisestä. Mieleen tulee muistoja naapurijoelta, kun kuvasin kulkuaani jokitörmällä ihmettelevää peurapukkia ja rannassa touhuavaa minkkiä. Vasta kuvasta huomasin sen saalistaneen mateen. Ison kiven houkuttelevista pyörteistä nappaan vielä pari isoa ahventa. Nämä saavatkin jo riittää ruokakaloiksi, kun olen aikonut viettää tällä kertaa joella vain yhden yön. Melon jokimutkan taakse tutulle leiripaikalleni ja yllätyn suuresti. Edessä ei olisikaan laavun pystytystä. Jokirantamilla on komea, valmis laavu polttopuineen.

Majavanuorukainen viihtyy seurassani koko illan touhujani tarkkaillen, kunnes maapesästään uimaan lähtenyt emo läiskäyttää hänelläään kuuluvan varoituksen ja molemmat sukeltavat takaisin linnaansa. Rantasipit piiskuttavat lentäen vedenpintaa kuperin siivin koko yön. Vaaksan mittaiset vesisiipat viilettävät taas kymmenpäisenä joukkona pitkin rantaviivoja hyönteisiä pyydystäen.

Miten hyvältä taas tuntuukaan, ja kuinka maistuvatkaan puhtaista vesistä tulilla valmistetut kalat! ▼

Pienet koululaiset luonnontutkijoina

Jämijärven pienet koululaiset tutustuivat luonnon ihmeisiin. Ympäristökasvatus kuuluu yhdeksän muun kokonaisuuden ohella niihin peruspilareihin, joita Geoparkien tulee toiminnallaan edistää.

Teksti, kuva LAURA KOIVUMÄKI

Geoparkien tarjoaman kasvatuksen tavoitteena on levittää ymmärrystä siitä, miten geologia liittyy alueen muuhun luonnonperintöön ja kulttuuriin. Lauhanvuori-Hämeenkanas Geopark tuottaa eri ikäryhmille opetusaineistoja sekä järjestää kursseja ja tapahtumia. Esimerkki tällaisesta ympäristökasvatustapahtumasta on Jämijärven pienimpien koululaisten Geopark-luontopäivä, joka toteutettiin yhteistyössä yhdistysten ja yritysten kanssa Jämillä 7.9.2019. Yli 50 koululaista ja saman verran heidän perheenjäseniään saivat tutustua toimintapisteillä paikallisen luonnon ihmeisiin. Jämijärvi-Seuran **Leena Saloniemä** oli sonnustautunut tilaisuutta varten ”geologian professori Jylliksi”, joka johdatteli tarinan avulla lapset päivän teemoihin.

HIEKKALAAATIKKOHOMMIA JA SIENIMETSÄN SALAISUUKSIA

Jämin luontokeskuksessa lapset pääsivät leikkimään Geoparkin lisätyn todellisuuden hiekkalaatikolla. Siinä laitteisto heijastaa valkoiselle hiekalle korkeuskäyrästä reaalimaailmasta ja muuttaa karttakuvaa sitä mukaa, kun hiekkaa kaivetaan ja kasataan. Painanteisiin muodostuu vettä, ja sadetta voi tehdä hiekan ylle pilveksi asetetun kämmenen avulla. Hiekkalaatikko oli niin mieluista, että monet lapset olisivat jääneet muovailemaan hiekkamaisemia vaikka loppupäiväksi. Luontokeskuksessa saatiin tutustua myös kivinäyttelyyn ja alueen eläin- ja kasvilajistoon.

Soininharjun kupeessa Geopark Ranger **Eira-Maija Savonen** kertoi pienille luonnontutkijoille ympäröivistä kangasmetsistä männyistä kuntakerrokseen ja itiötasolle asti. Hämeenkanan sieniaarteisiin lukeutuvat muun muassa herkkutatti ja japanilaisten keskuudessa erityisen suosittu matsutake eli tuoksuvalmuska. Niin lapset kuin aikuisetkin innostuivat metsästäämään lähialueelta herkkutatteja, ja sieniä kertyikin saaliiksi kunnon keko.

VEDEN TARINA JA VASTUULLINEN RETKEILY

Suurelle osalle meistä jämjärveläisistä on itsestään selvää, että hanasta saadaan hyvänmakuista vettä. Mutta tietävätkö lapset, mistä tämä vesi on peräisin? Vesihän tulee Hämeenkanalta, joka on Pohjois-Satakunnan tärkein pohjaveden muodostumisalue. Turvevettä valutettiin Geopark Ranger **Kristiina Peltomaan** opastuksella sammal-, karikke- ja hiekkakerrosten läpi ämpäriin, johon suotautui selvästi puhtaampaa vettä.

Professori Jyllin johdolla lapset keräsivät pihamaalle ”tipahdelleet” roskat ja opettelivat lajittelemaan ne oikein. Metsähallituksen roskattoman retkeilyn ohjeisiin tutustuttuaan lapset olivat yhtä mieltä siitä, että on todella tärkeää viedä luontoreteltä roskat kotiin ja lajitella ne siellä.

LENNOKKEJA LENNÄTTÄEN

Soininharjun laella sopivasti lounaasta puhaltanut tuuli sai Jämin lennokkiharrastajien **Aapo Koivumäen** radio-ohjattavan purjekoneen liittämään. Lapset saivat kokea nousevan ilman vaikutuksen myös itse, kun he kokeilivat heittoliidokkeja **Janne Koivumäen** opastuksella. Rinteen pitäminen puuttomana ei hyödytä pelkästään lennokkien lennättäjiä. Se on myös elinehto alueen harvinaisille paahderinteiden lajeille, kuten hietaneilikalle ja harjukeltaliekolle.

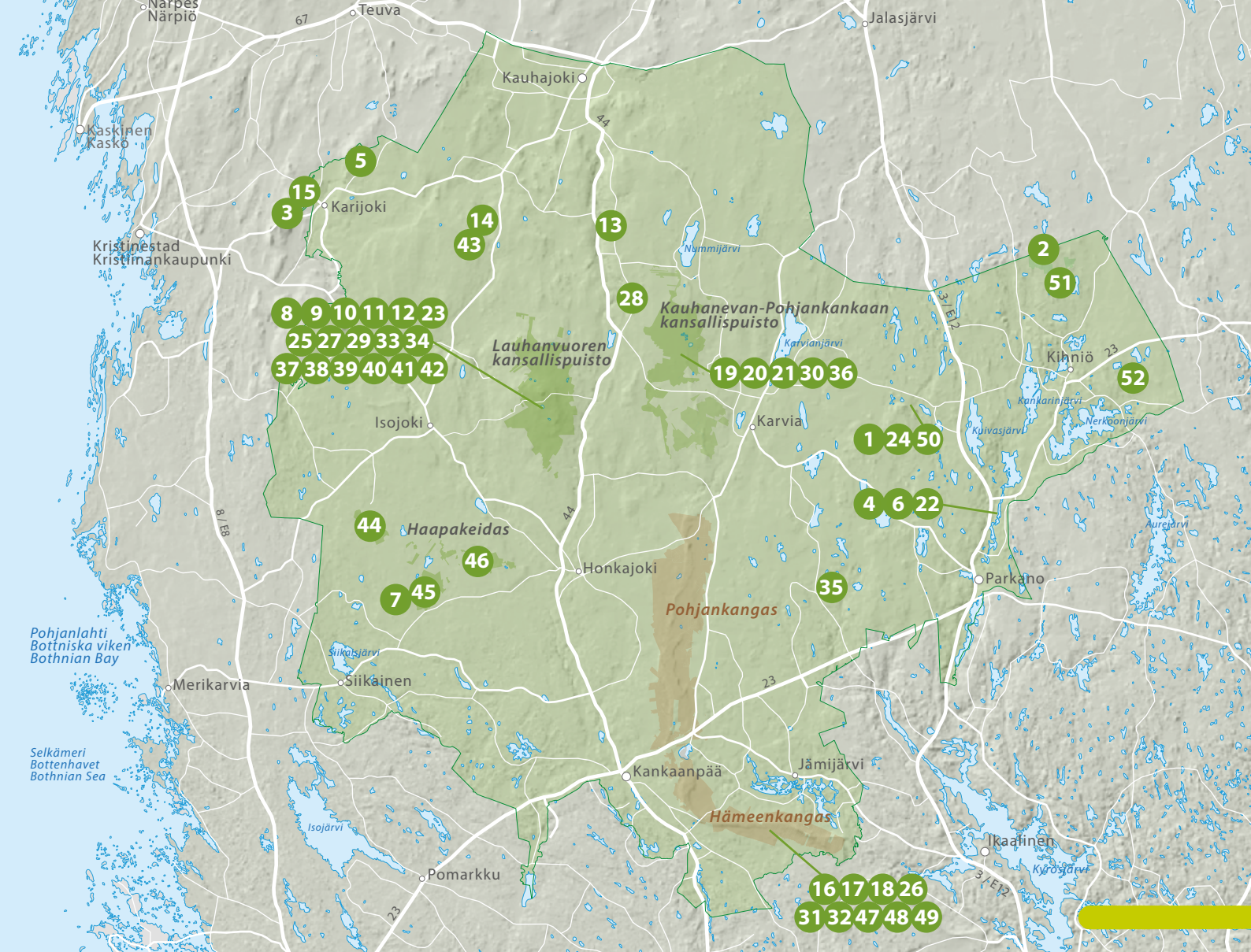
YHTEISTYÖLLÄ ELÄMYKSIÄ

Retkipäivän kruunasi koulun tarjoilemat kunnon eväät. Roskien vähentämiseen kannustettiin omien mukien avulla. Geopark-luontopäivä tarjosi mukavia kokemuksia kaikille päivän osallistujille ja järjestäjille. Tapaus osoitti, että innostuneiden tahojen yhteistyöllä ja pienilläkin panostuksilla voidaan tuottaa lapsille elämyksiä, jotka kasvattavat ymmärrystä ja synnyttävät oivalluksia omasta lähiympäristöstä. Näiden muistojen toivotaan säilyvän lapsilla myös tulevaisuudessa ja kiinnittävän heidät kotipaikkaansa entistäkin tiukemmin. ▼

Lapset AR
Sandboxilla
oppimassa.

Geokohteet kartalla

1 Alkkianvuori	19 Pohjankangas	35 Häädetkeidas
2 Käskeyvuori	20 Kuivakaivo	36 Kauhaneva
3 Susivuori	21 Lapinharju ja Lapinkaivo	37 Peräkorpi-Lohikeidas
4 Messukallio	22 Sormikivi	38 Leikkistenlakso-Talvitienlakso
5 Iso-Kakkori	23 Lauhanvuoren moreenikalotti	39 Spitaalijärvi ja suo
6 Kaidatvedet	24 Alkkianvuoren moreenikalotti	40 Kaivolammi ja suo
7 Katselmankallio	25 Lauhankankaan muinaisranta- muodostumat	41 Kärkikeidas
8 Aumakallioiden alue	26 Hämeenkankaan dyynikenttä	42 Kaivolamminkankaan soistuma
9 Kivijata	27 Lauhanvuoren jääkauden jälkeinen siirros	43 Iso Kaivoneva
10 Huhtakorven kivijata	28 Katikankanjoni	44 Mustasaarenkeidas
11 Korsukankaan myllynkivikaivokset	29 Kuivajärvi	45 Haapakeidas
12 Lauhanvuoren muodostuma	30 Maantielakso	46 Huidankeidas
13 Hyypänjokilaakso	31 Kuninkaanlähde	47 Isokeidas
14 Karhukangas	32 Uhrilähde-Kylmänmyllynlähde	48 Viheräperänkeidas
15 Susiluola	33 Peräkorven lähde	49 Vaarinnevankeidas-Rapakonneva
16 Hämeenkangas	34 Huhtakorven lähde	50 Raatosulkonneva
17 Soininharju-Niiniharju		51 Teerineva-Päretneva
18 Koivistonvati		52 Aitoneva

KAUHAJOKI • ISOJOKI • KARIJOKI
SIIKAINEN • HONKAJOKI • KARVIA
JÄMIJÄRVI • KANKAANPÄÄ
PARKANO • KIHNIÖ

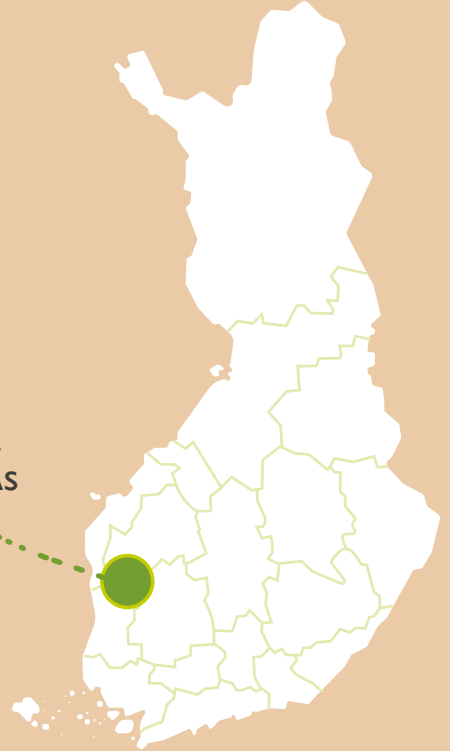
TERTTU HERMANSSON
toiminnanjohtaja
terttu.hermansson@lhgeopark.fi

PASI TALVITIE
geologi
pasi.talvitie@lhgeopark.fi

LAURA KOIVUMÄKI
projektipäällikkö
laura.koivumaki@lhgeopark.fi

LAUHANVUORI-HÄMEENKANGAS GEOPARK RY
Kaironiementie 15
39700 Parkano

LAUHANVUORI-
HÄMEENKANGAS
GEOPARK

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahas-
to: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

www.lauhanvuoriregion.fi